

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію Доскіч Людмили Степанівни

«Політична участь на рівні органів місцевого самоврядування: досвід України і Польщі», подану на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси

Україна і Польща на початку 90-х рр. ХХ ст. перебувала приблизно на одному рівні свого суспільно-політичного і соціально-економічного розвитку, наслідуваного від періоду комуністичних режимів, а тому перед ними рівною мірою стояла проблема демократизації та запобігання реавтократизації. У цьому контексті поряд з суспільно-політичними процесами на національному рівні все більшої уваги почали набувати події локального або місцевого масштабу та значення. Досвід Республіки Польща довів, що вирішальну роль у процесах демократичної трансформації зіграла активна політична участь громадян на місцевому рівні, яка своєю чергою здійснювалася завдяки ефективній реформі місцевого самоврядування.

Саме з огляду на це, особливої значимості набула тема дисертаційної роботи Л. С. Доскіч, яка спрямована на проведення порівняльного аналізу польського й українського досвіду політичної та громадянської участі на рівні органів місцевого самоврядування, у тому числі з прицілом на вироблення рекомендацій для поступу і вдосконалення означених феноменів у нашій державі на тлі її євроінтеграційних устремлінь.

Мета і завдання роботи сформульовані достатньою чітко. Не викликає заперечень формулювання усіх пунктів наукової новизни. Дослідження є структурованим, послідовним, де кожний наступний розділ є логічним продовженням попереднього. Методологічний апарат роботи є адекватним для успішного вирішення поставлених у вступі мети і завдань роботи.

Рецензована дисертація визначається своєю повнотою та концептуальною спрямованістю, оскільки виконана з використанням багатьох сучасних джерел

та наукової літератури, насамперед українських і польських, а також західних авторів.

Висновки та рекомендації дисертації можуть бути використані на практиці – у рамках реформування системи місцевого самоврядування в Україні, збагачення форм та рівня демократичності громадської й політичної участі загалом.

Дисертаційна робота важлива як з точки зору теоретико-методологічного, так і практично-політичного смислах. Серед найбільш значимих у цьому контексті положень слід виділити такі:

1. Аргументовано, що: рівні і показники демократизації, субсидіарності і поступу місцевого самоврядування взаємозалежні, а тому позначаються на процесах й механізмах інституціоналізації та широті й діапазоні форм локальної політичної участі; демократична субсидіарність є антиподом автократичної централізації влади, а тому виступає передумовою ініціювання та формування системи місцевого самоврядування, яка ґрунтується і на політичній участі й свободі, і на відповідальності; місцеве самоврядування продуктивніше у випадку, коли воно краще інтегроване у соціальне життя, владу й урядування, які мають бути децентралізованими і горизонтально, і вертикально (с. 22, 70–116).

2. Констатовано, що: владно-управлінські процеси на рівні громади є слабше ієрархічними та структуризованими, ніж на національному рівні, хоч і краще пов'язаними з інтересами громадськості і громадянського суспільства; державна політика не обов'язково є консенсусною й адаптованою до думки громадськості, що натомість повинно бути нормою для публічної політики, яка послуговується ширшою політичною та громадянською участю; публічна політика, реалізовувана на підставі широкої політичної участі, сприяє демократизації локальної і національної політики й урядування; публічна політика відкритіша та ефективніша й більш учасницька, а тому субсидіарна, консенсусна і впорядкована в умовах демократії (с. 22, 118–142).

3. Обґрунтовано, що: ступінь розвитку, інтенсифікації і різноманітності політичної участі на рівні органів місцевого самоврядування залежать як від формалізованих передумов та заохочення зі сторони держави (зокрема децентралізації влади), так і від чинників мотивів та інтересів громадян; децентралізація влади, субсидіарність і координаційність урядування та консенсусна модель локальної політики інтенсифікують й урізноманітнюють політичну участь на місцях, а натомість централізація влади, ієрархізація та субординованість урядування і керована модель локальної політики зазвичай уповільнюють її; активізація й урізноманітнення форм та механізмів участі громадян і їхніх груп на місцях є підставою уповноваження громад і збільшення ефективності органів місцевого самоврядування й навпаки (с. 21, 142–166).

4. Доведено, що локальні виборчі системи Польщі й України сприяють політичним силам і політичним елітам національного рівня та є виявом найперше загальнодержавної політики, а не інтересів громад, зокрема за рахунок скорочення явки виборців та політизації й атомізації локальних суспільних відносин і політичної участі. Паралельно з цим, встановлено, що це вступає у значну суперечку з постулатами та принципами прямої демократії, які натомість повинні заохочувати широку і безпосередню участь громадян у політиці й урядуванні (с. 21, 168–192).

5. Виявлено, що: політична участь на рівні органів самоврядування залежить від статі, віку, освіти і місця проживання людей; запровадження та розвиток нових форм участі громадян посилюється зростанням рівня демократичності країн і навпаки; в Україні громадянам бракує активності і поінформованості про можливості та форми їхньої політичної участі, самоорганізації і впливу чи навіть тиску на органи публічної влади в рамках локальної проблематики, зокрема у формі референдумів, ініціатив, петицій, демонстрацій, форумів, конференцій, журі, слухань, консультаційних комітетів, експертиз й моніторингу, а органам публічної та центральної державної влади і місцевого самоврядування – зацікавленості, регламентацій і розуміння

сутності партнерського діалогу й зв'язку з боку громадянського суспільства та населення (с. 24, 192–222).

Сильною стороною дисертації Л. С. Доскіч є здійснення ґрунтового порівняльного аналізу польського й українського законодавчого і практичного досвіду політичної та громадянської участі на усіх рівнях публічного управління. Особливої уваги заслуговує вироблення рекомендацій щодо вдосконалення політичної участі у нашій державі у контексті євроінтеграційної стратегії поступу й адміністративно-територіальної реформи, що розпочалася у 2014 р. Це вдало відображено в ході розв'язання поставлених у роботі дослідницьких завдань, які повною мірою корелюють із запропонованими висновками дисертаційного дослідження (с. 224–234).

Із врахуванням зазначеного можна стверджувати, що загалом дисертаційна робота має новаторський характер, результати якої важливі і в теоретико-методологічному і практичному значеннях.

Водночас, вважаю за необхідне висловити деякі зауваження і/або рекомендації та вказати на окремі дискусійні питання:

1. Зокрема, дисертанткою з максимальною повнотою і деталізацією розкрито питання проведення локальних виборів та місцевих референдумів, але доволі побіжно розглянуто інші форми політичної участі на рівні органів місцевого самоврядування.

2. Польська модель організації ефективної політичної участі громадян в органах місцевого самоврядування не є єдиною у регіоні, хоча й відносно зразковою, а тому для більш ґрунтового аналізу цієї проблеми та її практичного застосування в нашій державі, доречно було б повніше використати досвід інших демократичних країн Центрально-Східної Європи.

3. У контексті електоральних та позаелекторальних форм локальної політичної або громадянської участі доречно було би апелювати не лише до результатів виборів і опцій структуризації локальних виборчих систем, а й до параметрів політичного процесу, зокрема до міжпартійних взаємин на місцях, в тому числі на рівні окремих регіонів і місцевостей у Польщі й Україні. У

дисертації частково йдеться про загальнонаціональний або регіональний вимір партійної структуризації, але здається, що цю проблематику потрібно було розширювати, адже вона має значення у контексті розвитку політичних систем у напрямі її демократизації загалом.

4. У рамках аналізу електоральної складової політичної участі на місцях, за аналогією до національного рівня політичного процесу, цікаво було би простежити те, як політична участь впорядковує відносини за лінією «політична влада – політична опозиція», зокрема з приводу того, як ведуть себе владні й опозиційні партії на місцях в рамках врахування їхнього політичного статусу на національному рівні.

5. Бажано почути позицію дисертантки із приводу того, чи не змінилась інтенсивність і різноманітність форм та виявів локальної політичної участі в Польщі після 2015 р., і навпаки, чи вони бодай якось не розширились у випадку України з 2014 р. Річ у тому, що саме з цього часу, приміром у Польщі, розпочались процеси деконсолідації демократії. Тому цікаво, чи це якось вплинуло на локальну політичну участь у цій державі.

6. На мою думку, цілком доцільним з погляду прикладного значення було би структурування роботи так, щоби вона завершувалась у четвертому розділі додатковим рекомендаційним підрозділом і відповідною частиною висновків, у яких йшлося би про поради стосовно стану й перспектив розвитку локальної політичної участі не лише в нашій державі, передусім зважаючи на досвід Польщі, але водночас й інших країн світу та наявні у політичній науці теоретичні дані з цього приводу. Звісно, що в роботі такі рекомендації подано, але варто було би їх систематизувати у рамках окремого підрозділу дослідження.

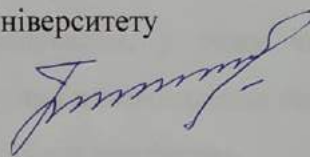
Тим не менше, жодні висловлені зауваження, рекомендації і побажання не применшують позитивного враження від дисертаційної роботи і лише мають рекомендаційний характер.

Аналіз дисертаційної роботи й автореферату дисертації Л. С. Доскіч доводять, що її дослідження є самостійним завершеним дослідженням,

написаним на актуальну для української науки та практики тему. Обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій роботи засвідчено у належній кількості наукових праць здобувачки та апробовано в багатьох наукових конференціях. Дисертація й автореферат виконані з дотриманням вимог до кандидатських дисертацій. Текст автореферату повністю відбиває основні положення та висновки дисертації.

Отже, дисертаційна робота й автореферат дисертації Доскіч Л. С. «Політична участь на рівні органів місцевого самоврядування: досвід України і Польщі» виконані на належному науковому й фаховому рівні, відповідають вимогам п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (із змінами), а її авторка заслуговує на присудження вченого звання кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології,
управління та державної безпеки
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

В. І. Бортніков

